

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.410.033.04.2017

P/17/094

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

<i>Numer i tytuł kontroli</i>	P/17/094 – Dostępność przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych
<i>Jednostka przeprowadzająca kontrolę</i>	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
<i>Kontroler</i>	Bogusława Pala, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/304/2017 z 28 listopada 2017 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
<i>Jednostka kontrolowana</i>	Urząd Gminy i Miasta w Czerwionce-Leszczynach ¹ , 44-230 Czerwionka-Leszczyny, ul. Parkowa 9
<i>Kierownik jednostki kontrolowanej</i>	Wiesław Janiszewski, Burmistrz Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny ² (dowód: akta kontroli str. 3-4)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli³, podejmowane przez Gminę działania w celu dostosowania przestrzeni publicznej do potrzeb i możliwości osób starszych i niepełnosprawnych nie zapewniały osobom starszym i niepełnosprawnym dostępu do tej przestrzeni na równi z innymi osobami.

Rozpoznawano potrzeby i oczekiwania osób starszych i niepełnosprawnych, w tym dotyczące dostępności do przestrzeni publicznej. Zaplanowane w dokumentach strategicznych i programach rewitalizacji działania, mające na celu usuwanie barier i poprawę dostępności przestrzeni publicznej, obejmowały m.in. poprawę dostępności do obiektów użyteczności publicznej, warunków mieszkaniowych oraz dostępności w przestrzeni drogowej.

Przy projektowaniu i realizacji części inwestycji nie zastosowano jednak rozwiązań zapewniających osobom starszym i niepełnosprawnym warunki korzystania z przestrzeni publicznej na zasadzie równości z innymi osobami. W ocenie NIK, przyczynił się do tego brak inwentaryzacji istniejących w przestrzeni publicznej barier i planu ich usuwania, a także ograniczony udział osób niepełnosprawnych i starszych w planowaniu oraz realizacji działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej.

Stwierdzona w toku kontroli nieprawidłowość dotyczyła niezamieszczenia w „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie i Mieście Czerwionka-Leszczyny na lata 2016-2025”⁴ ram finansowych wymaganych przepisami ustawy o pomocy społecznej.

¹ Zwany dalej „Urzędem”.

² Zwany dalej „Burmistrzem”.

³ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

⁴ Zwanej dalej „Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych”.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Rozpoznanie potrzeb i oczekiwań osób starszych i niepełnosprawnych w odniesieniu do przestrzeni publicznej

Opis stanu faktycznego

W latach 2000-2016 (wg stanu na 31 grudnia) zmniejszyła się ogólna liczba mieszkańców Gminy z 41.253 w 2000 r. do 40.531 w 2016 r. (o 1,8%), równocześnie odnotowano wzrost liczby osób powyżej 60 roku życia z 6.122 w 2000 r. do 8.045 osób w 2016 r. (o 31,4%).

(dowód: akta kontroli str. 5)

W Urzędzie nie wyodrębniono komórki organizacyjnej, ani stanowiska odpowiedzialnego m.in. za koordynację i nadzór nad realizacją zadań wspierających osoby starsze i niepełnosprawne. Burmistrz wyjaśnił, że *zagadnienia związane z osobami starszymi są (...) realizowane przez Zespół ds. Organizowania Społeczności Lokalnej, który działa w Ośrodku Pomocy Społecznej w Punkcie Terenowym Nr 2 (dzielnicy Leszczyny). Niepełnosprawnością, w tym zwłaszcza usługami opiekuńczymi m.in. dla osób z niepełnosprawnością zajmuje się pracownik socjalny Ośrodka Pomocy Społecznej - Punkt Terenowy Nr 1 (dzielnica Czerwionka).*

Sprawy związane z przygotowaniem i realizacją inwestycji gminnych (poza inwestycjami drogowymi) realizował Wydział Inwestycji i Remontów Urzędu.

(dowód: akta kontroli str. 13-14, 208, 226-239, 998-999)

W Gminie nie powołano Gminnej Rady Seniorów, o której mowa w art. 5c ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym⁵. Burmistrz wyjaśnił, że działania zmierzające do jej utworzenia były podejmowane w 2016 r. W tym celu, wspólnie ze Stowarzyszeniem Pomocy „Feniks”⁶, opracowano w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020 projekt pn. *Rada Seniorów w Czerwionce-Leszczynach*⁷. Według wyjaśnień, projekt nie został zakwalifikowany do dofinansowania. W dalszych wyjaśnieniach Burmistrz podał, że *na chwilę obecną nie są podejmowane działania związane z powołaniem Gminnej Rady Seniorów, gdyż nie ma sygnałów ze środowiska osób starszych o potrzebie powołania takiego organu przy Burmistrzu.*

Utworzenie *Gminnej Rady Seniorów* jest jednym z pierwszorzędnych przedsięwzięć określonych w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych*⁸ w ramach problemu społecznego nr 14 „*Problemy samotnych seniorów*”.

(dowód: akta kontroli str. 6-7,130, 491-492,497-502)

Gmina aktywnie współpracowała z organizacjami osób starszych i niepełnosprawnych przede wszystkim w zakresie aktywizacji seniorów w życiu publicznym.

(dowód: akta kontroli str. 535-612,626, 642-646)

Współpraca Gminy z organizacjami pozarządowymi, w tym działającymi na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych polegała przede wszystkim na wsparciu finansowym realizacji zadań publicznych w trybie ustawy z dnia 24 kwietnia

⁵ Dz. U. z 2017 r., poz. 1875 ze zm.

⁶ Członkami, którego są m.in. grupa nieformalna Seniorów z Zameczku oraz pracownicy OPS.

⁷ W projekcie zakładano działania mające na celu wzrost kompetencji 40 seniorów, kandydatów do Rady Seniorów, poprzez szkolenia z zakresu podstaw prawa administracyjnego; warsztaty z zakresu promocji, mapowania problemów; wizyty studyjne; konsultacje inwestycji oraz działania aktywizujące skierowane do mieszkańców Gminy w wieku 60+ współorganizowane przez członków Rady Seniorów.

⁸ Przyjętej Uchwałą Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach Nr XVII/211/16 z dnia 29 stycznia 2016 r.

2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁹ i na zasadach określonych w uchwalanym przez Radę Miejską „Rocznym programie współpracy Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny z organizacjami pozarządowymi i podmiotami prowadzącymi działalność w pożytku publicznego”¹⁰. W ramach przyznanego dofinansowania w latach 2016-2017 organizacje pozarządowe organizowały działania aktywizujące oraz integrujące osoby starsze i niepełnosprawne w formie zjazdów, spotkań i warsztatów¹¹.

Według Regulaminu Organizacyjnego Urzędu, za współpracę z organizacjami pozarządowymi odpowiadał Wydział Spraw Społecznych.

(dowód: akta kontroli str. 11-12,161-183,196-200,639-641,662-702,817, 1003-1004)

W Urzędzie nie utworzono odrębnego zespołu problemowego składającego się z przedstawicieli gminy oraz osób starszych i niepełnosprawnych, odpowiedzialnego za rozpoznanie faktycznych potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych oraz zidentyfikowanie i zinwentaryzowanie barier w dostępie do przestrzeni publicznej. Burmistrz wyjaśnił, że nie istnieje konieczność powołania takiego zespołu, ponieważ potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych rozpoznawane były i są na bieżąco przez pracujących w terenie pracowników socjalnych tutejszego OPS.

(dowód: akta kontroli str. 206,208)

Przy planowaniu i realizacji nowych zadań inwestycyjnych, modernizacji oraz remontów nie zasięgnięto opinii środowisk osób starszych i niepełnosprawnych ani specjalistów w zakresie projektowania uniwersalnego o adekwatności projektowanych i realizowanych rozwiązań w przestrzeni publicznej do potrzeb i możliwości osób starszych. Burmistrz wyjaśnił, że *Urząd Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny (...) nie przeprowadzał (...) inwestycji ani remontów, które miały na celu wyłącznie dostosowanie obiektów lub przestrzeni publicznej do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych. Wszystkie działania dotyczące dostosowania obiektów do potrzeb tych osób były wykonywane w ramach realizacji zadań o szerszym zakresie. Poinformował również, że wymóg zasięgnięcia opinii środowisk osób starszych i niepełnosprawnych lub specjalistów w zakresie projektowania uniwersalnego (...) nie wynika z przepisów prawa budowlanego ani wewnętrznych wytycznych czy zarządzeń.*

Zdaniem NIK, bliska współpraca samorządu gminnego z przedstawicielami środowisk osób starszych i niepełnosprawnych bądź podmiotu profesjonalnie zajmującego się projektowaniem uniwersalnym jest konieczna dla zapewnienia racjonalności i efektywności planowania i realizowania działań na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla tej grupy osób.

(dowód: akta kontroli str. 206,209)

Współpraca Gminy z organizacjami społecznymi reprezentującymi środowisko osób starszych i niepełnosprawnych obejmowała również proces opracowania *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych* oraz *„Lokalnego Programu Rewitalizacji*

⁹ Dz. U. z 2016 r., poz. 1817 ze zm.

¹⁰ Przyjętym Uchwałą Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach Nr XII/168/15 z dnia 23 października 2015 r. (na 2016 r.) oraz Uchwałą Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach Nr XXVIII z dnia 25 listopada 2016 r. (na 2017 r.).

¹¹ Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS oraz Fundusz Lokalny „Ramża” zorganizowały odpowiednio: Drugi Zjazd Seniorów (2016 r.) i Trzeci Zjazd Seniorów (2017 r.), natomiast Stowarzyszenie Pomocy „Feniks” (na podstawie umów o współpracy partnerskiej z OPS) zorganizowało m.in. warsztaty fotograficzne, warsztaty z zakresu udzielania pierwszej pomocy, Wigilię dla samotnych, zajęcia sportowo-rekreacyjne oraz prozdrowotne.

dla Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny do 2022 roku¹². W dokumentach tych zostały uwzględnione zagadnienia dotyczące zwiększenia dostępności przestrzeni publicznej osób starszych i niepełnosprawnych, które omówiono w pkt 2 niniejszego wystąpienia pokontrolnego. Formy i zakres konsultacji przy opracowaniu ww. dokumentów odpowiadały potrzebom osób starszych i niepełnosprawnych. Konsultacje przeprowadzono poprzez: spotkania z mieszkańcami i przedstawicielami organizacji społecznych działającymi m.in na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych¹³. W celu zebrania wniosków, uwag i opinii do projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji dokument opublikowano na stronach internetowych Urzędu. Konsultacje przeprowadzono w następujących formach: warsztatów interdyscyplinarnych z udziałem podmiotów reprezentujących różne sektory, mieszkańców i lokalnych liderów z obszaru zdegradowanego, warsztatów w dzielnicach problemowych otwartych dla każdego z mieszkańców, ankiet identyfikujących problemy, potrzeby i pożądane przedsięwzięcia w obszarze rewitalizacji¹⁴ oraz konsultacji z mieszkańcami i podmiotami działającymi w sferze publicznej.

Według wyjaśnień Burmistrza, potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych rozpoznawano również w trakcie: przyjmowania mieszkańców, w tym w sprawach skarg, wniosków i petycji, dyżurów radnych Rady Miejskiej, spotkań z mieszkańcami w dzielnicach i sołectwach Gminy¹⁵ oraz podczas cotygodniowych spotkań pracowników OPS z grupą „Seniorzy z Zameczku”¹⁶.

(dowód: akta kontroli str. 202-205, 419,465-488,507-508,516-534,774-783,831-836)

Komunikowanie się z mieszkańcami Gminy odbywało się m.in. poprzez: strony internetowe Urzędu¹⁷, portal informacyjny¹⁸ i społecznościowy (facebook)¹⁹, rozgłośnię radiową²⁰ i ogłoszenia w prasie lokalnej²¹. Mieszkańców informowano m.in. o: konsultacjach poprzedzających przyjęcie dokumentów strategicznych i programowych, planowanych i prowadzonych zadaniach inwestycyjnych i remontach, w tym uwzględniających rozwiązania zwiększające dostępność obiektów dla osób niepełnosprawnych, a także o imprezach organizowanych dla mieszkańców. Informacje na stronach internetowych zamieszczano w formach adekwatnych do potrzeb osób niepełnosprawnych z dysfunkcją wzroku i słuchu²².

Informacje i komunikaty, według wyjaśnień Burmistrza, były również przekazywane przez władze gminy, radnych członków rad i zarządów dzielnic, sołtysów oraz rady sołeckie podczas spotkań z mieszkańcami.

(dowód: akta kontroli str. 8,13,202-205, 419-488)

¹² Zwanego dalej „LPR do 2022”.

¹³ W konsultacjach społecznych *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych* (w maju 2015 r.) oraz LPR do 2022 (w kwietniu 2015 r.) uczestniczyli m. in. przedstawiciele: Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów; Warsztatów Terapii Zajęciowej; Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny – „Jestem” oraz Stowarzyszenia Pomocy „Feniks”.

¹⁴ W badaniu ankietowym poprzedzającym opracowanie LPR grupa osób w wieku powyżej 66 roku życia stanowiła 5,8% (725 wszystkich złożonych ankiet).

¹⁵ Co najmniej dwa razy do roku: w maju podczas przedstawienia sprawozdań z bieżącej działalności i wykonania wydatków (rady i zarządów dzielnic oraz sołtysa i rad sołeckich) działających na terenie Gminy oraz we wrześniu podczas zebrań wiejskich w celu rozdysponowania środków z funduszu sołeckiego.

¹⁶ Nieformalna grupa osób w wieku powyżej 50 lat zawiązana przy Zespole ds. Organizowania Społeczności Lokalnej.

¹⁷ www.czerwionka-leszczyny.pl, www.bip.czerwionka-leszczyny.pl

¹⁸ www.irg.pl

¹⁹ www.facebook.com/pg/gmina.czerwionka.leszczyny

²⁰ Radio 90.

²¹ Publikacje w m.in. „Nasze Miasto Czerwionka-Leszczyny”, „Kurierze”.

²² Treść zamieszczonych informacji można było odczytywać, stosując wersję kontrastową tekstu oraz zmniejszenie lub zwiększenie wielkości czcionki tekstu.

Pracownicy Urzędu nie odbyli szkoleń z zakresu obsługi i kontaktów z osobami niepełnosprawnymi i starszymi. Jeden pracownik (Wydziału Spraw Społecznych) ukończył kurs języka migowego na poziomie rozszerzonym. Pracownicy zatrudnieni w Wydziale Inwestycji i Remontów nie uczestniczyli w szkoleniach z zakresu stosowania zasad projektowania uniwersalnego. Burmistrz wyjaśnił m.in., że zlecając zaprojektowanie nowych obiektów lub przebudowę istniejących, wymaga się, aby obiekt był zgodny z przepisami Prawa budowlanego oraz rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.

Zdaniem NIK, posiadanie przez pracowników Urzędu umiejętności dotyczących specyficznych potrzeb seniorów i osób z niepełnosprawnościami (np. dedykowanych pracownikom obsługi klienta), a także specjalistycznych z zakresu stosowania projektowania uniwersalnego (np. kierowanych do pracowników odpowiedzialnych za inwestycje) sprzyjałoby tworzeniu osobom starszym i niepełnosprawnym odpowiednich warunków korzystania z usług publicznych.

(dowód: akta kontroli str. 9,13-14)

W latach objętych kontrolą do Urzędu nie wpłynęły skargi ani zgłoszenia mieszkańców dotyczące barier architektonicznych występujących w przestrzeni publicznej na terenie Gminy.

(dowód: akta kontroli str. 201)

Ocena częściowa

Gmina rozpoznawała potrzeby i oczekiwania osób starszych i niepełnosprawnych, w tym, w odniesieniu do przestrzeni publicznej. Jednakże nie skorzystała z możliwości udziału osób starszych i niepełnosprawnych w identyfikowaniu występujących w przestrzeni publicznej barier, co mogłoby ułatwić identyfikację i usuwanie istniejących w przestrzeni publicznej barier i ograniczeń dla tych osób.

2. Strategie działań odpowiadające na potrzeby i oczekiwania osób starszych i niepełnosprawnych

Opis stanu faktycznego

Gmina nie posiadała odrębnej strategii, planu lub harmonogramu usuwania barier architektonicznych i poprawy dostępności przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych.

Burmistrz wyjaśnił, że z obecnych przepisów nie wynika obowiązek tworzenia takich planów.

Zdaniem NIK kompleksowy plan, harmonogram lub preliminarz działań określający cele, czasowy horyzont ich realizacji oraz źródła finansowania jest skutecznym narzędziem monitorowania systematycznej poprawy dostępności przestrzeni publicznej, a tym samym tworzenia warunków do zwiększania samodzielności i możliwości uczestniczenia osób starszych i niepełnosprawnych w życiu lokalnej społeczności.

(dowód: akta kontroli str. 884-886)

Zagadnienia oraz działania skierowane na potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych, w tym dotyczące poprawy dostępności przestrzeni publicznej zostały uwzględnione w obowiązujących w Gminie, w latach 2016-2017 dokumentach strategicznych.

W „Strategii Rozwoju Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny na lata 2014-2020”²³, dla celu operacyjnego CI/3: *Zrównoważony rozwój gminy warunkujący utrzymanie wysokiej jakości życia, rozwój usług czasu wolnego, budownictwa mieszkaniowego przy wykorzystaniu i ochronie walorów przyrodniczo-kulturowych* wyznaczono kierunki/projekty/działania wdrażające dedykowane bezpośrednio osobom starszym i niepełnosprawnym: P17: *rozwój oferty dla osób starszych (np. utworzenie Dziennego Domu Pobytu dla osób starszych lub Domu Pomocy Społecznej, utworzenie placówki niskoprogramowej, np. noclegowni, schroniska - ewentualna realizacja zadań poprzedzona analizą potrzeb oraz kosztów utworzenia i prowadzenia placówek)*, P18: *wspieranie działalności grup formalnych i nieformalnych dotyczących aktywności seniorów np. Uniwersytet Trzeciego Wieku*, P23: *opracowanie i realizacja programów dotyczących przemocy w rodzinie, problemów opiekuńczo-wychowawczych i uzależnień, bezdomności i niepełnosprawności*.

(dowód: akta kontroli str. 918-920)

W *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych*, spośród 14 zdefiniowanych problemów społecznych Gminy, jeden dotyczył niepełnosprawności (2), a drugi problemu samotnych seniorów (14).

W zakresie rozwiązywania problemu *niepełnosprawności* zaplanowano pięć celów szczegółowych: 1) *Eliminacja barier architektonicznych*, 2) *Zapewnienie warunków dla tworzenia miejsc pracy atrakcyjnych dla osób niepełnosprawnych*, 3) *Rozwój przedsiębiorczości społecznej umożliwiającej integrację zawodową osób z niepełnosprawnością*, 4) *Rozwój usług dla osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin w zakresie systemu opieki i terapii*, 5) *Rozwój i wykorzystanie talentów osób niepełnosprawnych*. Na rzecz rozwiązania tego problemu społecznego sformułowano trzy *przedsięwzięcia pierwszorzędne*: *stworzenie świetlicy terapeutyczno-rewalidacyjnej, w tym dla osób niepełnosprawnych 25+, transport publiczny przyjazny osobom niepełnosprawnym, dalsze dostosowanie obiektów i przestrzeni publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz trzy przedsięwzięcia dodatkowe, do których zaliczono: powstanie Domu Dziennego Pobytu dla osób niepełnosprawnych, stworzenie Zakładu Aktywizacji Zawodowej, realizacja zadania pn. „Moja firma zatrudnia niepełnosprawnych”*.

W zakresie rozwiązywania problemu *samotnych seniorów* zaplanowano cztery cele szczegółowe: 1) *Wzrost dostępności usług opiekuńczych i rehabilitacyjnych oraz miejsc opieki dla osób starszych*, 2) *Urozmaicenie oferty czasu wolnego dla osób starszych*, 3) *Tworzenie warunków dla rozwoju talentów seniorów i wykorzystywania ich doświadczenia*, 4) *Zapewnienie warunków dla integracji osób starszych w społeczności lokalnej*. Na rzecz rozwiązania tego problemu sformułowano pięć *przedsięwzięć pierwszorzędnych*: *utworzenie Klubu Seniora, działania integrujące seniorów ze społecznością lokalną, poszerzenie działalności Uniwersytetu Trzeciego Wieku, Gminna Rada Seniorów, wprowadzenie Karty Seniora oraz przedsięwzięcie dodatkowe: utworzenie dziennego domu pobytu dla seniorów*.

Realizację przyjętych przedsięwzięć zaplanowano na okres obowiązywania Strategii, tj. na lata 2016-2025.

W dokumencie Strategii nie określono jej ram finansowych, co opisano w sekcji *Ustalone nieprawidłowości*.

(dowód: akta kontroli str. 85-148,507,516-534)

²³ Przyjętej Uchwałą Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach Nr XLVII/622/14 z dnia 26 września 2014 r., zwanej dalej „Strategią Rozwoju”.

W „Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Miasta Czerwionka-Leszczyny”²⁴ odnieszono się do zagadnienia osób starszych i niepełnosprawnych i wskazano m.in., że jedną z siedmiu grup społecznych wymagających wsparcia są osoby w wieku podeszłym, niepełnosprawne oraz schorowane wymagające specjalistycznej opieki medycznej i pielęgnacji, w tym opieki całodobowej, a działania wspierające w tym zakresie powinny być skierowane na likwidację barier mobilności osób niepełnosprawnych, dla których oczekiwanym rezultatem będzie likwidacja barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej. W programie nie określono działań ukierunkowanych wyłącznie na poprawę dostępności przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych. Działania te zostały uwzględnione w zadaniach o szerszym zakresie, z tego w ramach obszaru Rewitalizacja Miasta Czerwionka Centrum: 1) *Zagospodarowanie przestrzeni publicznej na targowisko miejskie*, 2) *Wykonanie pomieszczeń dla placówki opiekuńczo-wychowawczej wsparcia dziennego w dzielnicy Czerwionka*, 3) *Powołanie centrum koordynacji instytucji, organizacji pozarządowych i wolontariatu*, 4) *Zmiana funkcji hali widowiskowo-sportowej na centrum kulturalne i edukacyjne*, 5) *Poprawa jakości życia mieszkańców zabytkowego osiedla mieszkaniowego poprzez remont ulicy Wolności*, 6) *Modernizacja, remont dróg i chodników*, 7) *Rewitalizacja zabytkowego osiedla patronackiego kopalni „Dębieńsko” w Czerwionce-Leszczynach*, natomiast w obszarze Rewitalizacja Miasta Leszczyny Osiedle – w działaniu *Modernizacja, remont dróg i chodników*.

Według harmonogramu, terminem realizacji zaplanowanych zadań były lata 2007-2014. W harmonogramie wskazano również źródła finansowania zadań przyjętych do realizacji (m.in. środki własne, środki UE, środki organizacji pozarządowych). Opracowanie LPR poprzedziły konsultacje społeczne, w których brali udział przedstawiciele środowisk osób starszych i niepełnosprawnych.

(dowód: akta kontroli str. 20-64,935-942)

- W LPR do 2022 r. wyznaczono łącznie 15 celów rewitalizacyjnych (osiem dla podobszaru rewitalizacji Czerwionka i siedem dla podobszaru rewitalizacji Leszczyny), spośród których trzy były ukierunkowane na potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych, tj. dwa w podobszarze Czerwionka (CC.2: *Podnoszenie kompetencji cywilizacyjnych i zawodowych zwiększających zdolność mieszkańców do funkcjonowania we współczesnym świecie*, CC.6: *Infrastrukturalne wzbogacenie mieszkań i przestrzeni mieszkaniowych i publicznych*) oraz jeden w podobszarze Leszczyny (Cl.2: *Wzrost aktywności zawodowej i społecznej mieszkańców*). Dla każdego celu rewitalizacyjnego określono projekty (*kluczowe-podstawowe lub uzupełniające*). Spośród 82 projektów, poprawie przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych dedykowano (bezpośrednio lub pośrednio) osiem projektów:

- *Usuwanie barier architektonicznych dla osób o ograniczonej sprawności ruchowej*²⁵,
- *Edukacja dla rozwoju mieszkańców*²⁶,
- *Przygotowanie budynku pod Dzienny Dom Pobytu*²⁷,

²⁴ Przyjętym uchwałą Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach Nr XLI/487/09 z dnia 23 października 2009 r. wraz ze zmianami wprowadzonymi Uchwałami Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach: Nr LIV/666/10 z dnia 29 października 2010 r. w sprawie zmiany uchwały Nr XLI/487/09 Rady Miejskiej W Czerwionce-Leszczynach z dnia 23 października 2009 r. w sprawie przyjęcia znowelizowanego „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Miasta Czerwionka-Leszczyny oraz Nr VI/62/11 z dnia 15 lutego 2011 r. w sprawie przyjęcia zmian w „Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Miasta Czerwionka-Leszczyny” stanowiącym załącznik do Uchwały Nr XL/666/10 Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach z dnia 29 października 2010 r., zwanym dalej „LPR”.

²⁵ Projekt uzupełniający P81 z terminem realizacji do 2021 i szacowanym kosztem na kwotę 450,0 tys. zł.

²⁶ Projekt uzupełniający P19 z terminem realizacji 2018-2020 i szacowanym kosztem 3.000,0 tys. zł.

²⁷ Projekt uzupełniający P44 z terminem realizacji 2019-2020 i szacowanym kosztem na kwotę 1.600,0 tys. zł.

- Przygotowanie budynku pod Dom Pomocy Społecznej²⁸,
- Rewitalizacja społeczna i infrastrukturalna poprzez remont zabytkowego zameczku i jego otoczenia w Czerwionce-Leszczynach²⁹,
- Adaptacja zdegradowanego budynku na mieszkania socjalne i chronione oraz utworzenie Centrum Usług Społecznych w Czerwionce-Leszczynach³⁰,
- Wsparcie rozwoju (dofinansowanie) oferty usług opiekuńczych dla ludzi chorych, w tym starszych i samotnych³¹.

Dla każdego z zaplanowanych projektów wskazano okres realizacji, realizatora, partnera projektu, szacunkowy koszt, planowane źródła finansowania, prognozowane rezultaty oraz sposób monitorowania.

(dowód: akta kontroli str. 67-84, 465-472,507)

W Gminie przyjęto również Program „Czerwionka-Leszczyny przyjazna Seniorom”³² (wdrażany od 1 stycznia 2017 r.), skierowany do osób, które ukończyły 60 rok życia. Celem tego programu jest poprawa jakości życia seniorów poprzez zaspokojenie potrzeb psychicznych, społecznych i duchowych; podniesienie poziomu aktywności; zwiększenie dostępności w zakresie m.in. usług kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych³³. Program nie obejmuje działań związanych z poprawą przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych.

(dowód: akta kontroli str.184-185)

Opracowania przyjętych strategii oraz lokalnych programów rozwoju nie poprzedzono inwentaryzacją/audytem w zakresie występowania w przestrzeni publicznej barier ograniczających dostępność osób starszych i z różnymi niepełnosprawnościami. Burmistrz wyjaśnił, że działania Gminy w zakresie potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych nie były poprzedzone stricte dokumentem formalnym - inwentaryzacją. Niemniej jednak potrzeby dotyczące osób starszych oraz niepełnosprawnych były diagnozowane w odniesieniu do danych obszarów przestrzeni publicznej, tj. odpowiednio ulic, dróg, przejść dla pieszych, parkingów, innej infrastruktury, obiektów sportowych i rekreacyjnych, obiektów kultury, mieszkalnictwa, budynków użyteczności publicznej itp. Każdorazowo brano też pod uwagę dostępność w odniesieniu do osób z różnymi niepełnosprawnościami (ruchu, wzroku, słuchu itp.). Burmistrz poinformował również, że bieżący monitoring dostępności obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych przeprowadzany jest przez kierowników jednostek organizacyjnych, którzy zarządzają tymi obiektami, a w budynkach zarządzanych przez Urząd przez Naczelnika Wydziału Organizacyjnego.

(dowód: akta kontroli str. 9,15-16,207,211-212)

W lipcu 2017 r. zawarto porozumienie ze Stowarzyszeniem Wspierania Organizacji Pozarządowych MOST na przeprowadzenie monitoringu stopnia wdrożenia Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych³⁴. Zgodnie z zawartym porozumieniem monitoringiem zostaną objęte budynki pod kątem dostępności oraz

²⁸ Projekt uzupełniający P45 z terminem realizacji 2019-2020 i szacowanym kosztem na kwotę 1.700,0 tys. zł.

²⁹ Projekt kluczowy P78 z terminem realizacji 2017-2019 i szacowanym kosztem na kwotę 7.813,3 tys. zł.

³⁰ Projekt kluczowy P51 z terminem realizacji 2017-2019 i szacowanym kosztem na kwotę 6.303,6 tys. zł.

³¹ Projekt uzupełniający P46 z terminem realizacji 2017 i szacowanym kosztem na kwotę 130,0 tys. zł.

³² Uchwałą Rady Miejskiej w Czerwionce-Leszczynach Nr XXVII/312/16 z dnia 20 października 2016 r.

³³ do realizacji wyznaczonego celu miały służyć m.in.: oferta działań Uniwersytetu Trzeciego Wieku, wprowadzenie Ogólnopolskiej Karty Seniora, wprowadzenie „Koperty Życia” oraz promocje i informacje na rzecz seniorów realizowana poprzez m.in. imprezy, na których prezentowany byłby dorobek seniorów, osiągnięcia seniorów i ich wkład w rozwój gminy.

³⁴ W ramach projektu dofinansowanego z EFS pn. „Śląskie bez barier” realizowanego wspólnie przez Stowarzyszenie Wspierania Organizacji Pozarządowych "MOST" oraz Stowarzyszenie Aktywności Obywatelskiej Bona Fides z Katowic, na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w ścisłej współpracy z Biurem Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych.

warunków pracy dla osób z niepełnosprawnością, m.in. ośrodka pomocy społecznej, ośrodka sportu i rekreacji, biblioteki. Przewidziano również spotkania m.in. z osobami niepełnosprawnymi i organizacjami działającymi na rzecz takich osób. Wyniki przeprowadzonego monitoringu zostaną przedstawione w opracowanym raporcie. Zgodnie z zawartym aneksem działania w tym zakresie zostaną zakończone 31 marca 2018 r.

(dowód: akta kontroli str. 186-191, 503-504)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W Strategii Rozwiązywania Problemów w Gminie Czerwionka-Leszczyzny na lata 2016-2025 nie określono ram finansowych.

Zgodnie z art. 16b ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, gmina i powiat opracowują strategię rozwiązywania problemów społecznych. Natomiast - zgodnie z art. 16b ust. 2 pkt 3 lit. c ww. ustawy - strategia winna zawierać w szczególności m.in. określenie jej ram finansowych.

W swoich wyjaśnieniach Burmistrz m.in. zwrócił uwagę na specyfikę finansowania zadań z zakresu pomocy społecznej w jednostkach samorządu terytorialnego, wskazując na zapisy w rozdziale 9 *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych*, dotyczące cech jej wdrażania, tj.: *wielopoziomowy, partnerski charakter działań podejmowanych na rzecz osiągnięcia celów zawartych w strategii, w szczególności udział podmiotów reprezentujących różne sektory w formułowaniu i realizacji projektów strategicznych oraz stałe poszukiwanie nowych możliwości realizacji zapisów strategii w oparciu o montaż finansowy*) wyjaśnił, że określone w niej zasady (...) wskazują jasno, że wdrażanie strategii to proces ciągłego poszukiwania zarówno partnerów, jak również źródeł finansowania. Dlatego też nie określono źródeł finansowania dla strategii obejmującej okres prawie 10 lat, gdyż doprowadziłoby to tylko do zamknięcia myślenia o różnych, często nie dostępnych w momencie formułowania dokumentu źródłach, które pojawiać się mogą w przyszłości.(...).

Powyższe wyjaśnienia nie zasługują na uwzględnienie, bowiem zgodnie z ww. przepisami, strategia winna zawierać wszystkie wymagane elementy.

Ocena częściowa

Potrzeby i oczekiwania osób starszych i niepełnosprawnych dotyczące usuwania barier i poprawy dostępności przestrzeni publicznej uwzględniono w dokumentach strategicznych i w obowiązujących programach rewitalizacji. Zaplanowane działania w tym zakresie dotyczyły m.in. poprawy dostępności do obiektów użyteczności publicznej, warunków mieszkaniowych oraz przestrzeni drogowej. W Gminie nie zinventaryzowano jednak przestrzeni publicznej pod kątem występujących w niej barier architektonicznych i nie opracowano planu lub harmonogramu ich usuwania, co - w ocenie NIK - nie służyło systematyczności i skuteczności działań na rzecz zapewnienia równego dostępu do przestrzeni publicznej wszystkim mieszkańcom. Stwierdzona nieprawidłowość dotyczyła nieokreślenia ram finansowych w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych*, pomimo obowiązku wynikającego z ustawy o pomocy społecznej.

3. Działania na rzecz stworzenia warunków do aktywnego i samodzielnego funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w przestrzeni publicznej

Gmina podejmowała i sukcesywnie podejmuje zaplanowane działania zwiększające dostępność przestrzeni publicznej dla osób starszych i niepełnosprawnych. W okresie objętym kontrolą działania te były realizowane przez Urząd (Wydział Inwestycji i Remontów Urzędu) i jednostki organizacyjne gminy (m.in. Miejski Zarząd Budynków, Zarząd Dróg i Służb Komunalnych). Burmistrz wyjaśnił, że *przystępując w naszej gminie do realizacji jakichkolwiek inwestycji oraz remontów niestanowiących bieżącej konserwacji, każdorazowo przeprowadzana jest szeroko rozumiana diagnoza potrzeb i możliwości, uwzględniająca także potrzeby różnych grup społecznych, w tym osób starszych i niepełnosprawnych. W tym celu organizowane są wizje w terenie, objazdy i oględziny obiektów, między innymi przy udziale radnych.*

Urząd nie opracował standardów dostępności przestrzeni publicznej w Gminie. Burmistrz wyjaśnił, że przy projektowaniu i wdrażaniu zadania stosowane są przepisy prawne dotyczące osób niepełnosprawnych i starszych.

(dowód: akta kontroli str. 9,15-16, 206,211)

Zadania w zakresie poprawy dostępności dla osób starszych i niepełnosprawnych zostały wykonane w latach 2016-2017 na łączną kwotę 6 076,4 tys. zł³⁵, w ramach różnych przedsięwzięć inwestycyjnych realizowanych w następujących obszarach przestrzeni publicznej: w budynkach użyteczności publicznej i ich otoczeniu (na kwotę 5 000,8 tys. zł), w obiektach sportu i rekreacji (842,1 tys. zł), w przestrzeni drogowej (232,8 tys. zł) oraz w mieszkalnictwie (0,7 tys. zł). I tak:

- 1) w budynkach użyteczności publicznej i ich otoczeniu zadania te były związane m.in. z:
 - wykonaniem podjazdu do wejścia dla osób poruszających się na wózkach, wyznaczeniem miejsca postojowego dla osób niepełnosprawnych, pozbawieniem barier architektonicznych komunikacyjnych w postaci progów, zamontowaniem dźwigu osobowego łączącego kondygnacje nadziemne budynku wyposażonego w system informacji głosowej, z panelem sterowniczym na wysokości pozwalającej na obsługę przez osobę na wózku inwalidzkim (przyjazd windy anonsowany jest sygnałem dźwiękowym), dostosowaniem sanitariatu do potrzeb osób niepełnosprawnych³⁶;
 - zamontowaniem dźwigu osobowego łączącego kondygnacje nadziemne budynku, wyposażonego w system informacji głosowej, z panelem sterowniczym na wysokości pozwalającej na obsługę przez osobę na wózku inwalidzkim (przyjazd windy anonsowany jest sygnałem dźwiękowym) oraz dostosowaniem sanitariatu do potrzeb osób niepełnosprawnych, pozbawieniem barier architektonicznych komunikacyjnych w postaci progów³⁷;
 - dostosowaniem głównego wejścia do budynku Szkoły Podstawowej w Książenicach do potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez wykonanie podjazdu o konstrukcji stalowej³⁸ i remontem istniejącego podjazdu w Szkole Podstawowej w Stanowicach³⁹;

³⁵ Według danych Urzędu.

³⁶ Zadanie pn. Budowa Przedszkola w Bełku.

³⁷ Zadanie pn. Nadbudowa tarasu budynku Zespołu Szkół nr 1 w Leszczynach.

³⁸ Zadanie pn. Budowa podjazdów dla osób niepełnosprawnych w Szkole Podstawowej w Książenicach.

³⁹ Zadanie pn. Remont podjazdu dla niepełnosprawnych przy Szkole Podstawowej Stanowice.

- dostosowaniem sanitariatów do potrzeb osób niepełnosprawnych w zakresie m.in. wyposażenia w uchwyty, miskę ustępową i umywalkę dla osób niepełnosprawnych oraz kran uruchamiany dźwignią, zachowania powierzchni pozwalającej na swobodne manewrowanie wózkiem inwalidzkim, wykonania pasów płytek naprowadzających o innej fakturze nawierzchni, wyrównania poziomów posadzki pomiędzy pomieszczeniami⁴⁰,
 - wymianą fragmentów nierównej nawierzchni drogi wewnętrznej na nawierzchnię z kostki brukowej⁴¹ oraz wymianą nierównej nawierzchni chodnika i schodów zewnętrznych⁴²;
 - przystosowaniem strony internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Zarządu Dróg i Służb Komunalnych w Czerwionce-Leszczynach do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych⁴³, zgodnie z kryteriami dostępności WCAG 2.0.⁴⁴;
- 2) w obiektach sportu i rekreacji⁴⁵ - na trasie dojścia do boiska ukształtowano spadek chodników oraz pozbawiono je krawężników i progów;
 - 3) w przestrzeni drogowej - wymieniono nawierzchnię płyt, obniżono krawężniki, i przesunięto znaki drogowe poza obrys chodnika⁴⁶;
 - 4) w mieszkalnictwie – w budynku przy ul. Sienkiewicza 2 zamontowano dodatkowe poręcze na klatce schodowej oraz przed klatką schodową.

(dowód: akta kontroli str. 218-225)

Zadania realizowane w badanym okresie wynikały z Lokalnego Programu Rewitalizacji, Wieloletnich Prognoz Finansowych przyjmowanych odrębnie na 2016 i 2017 rok⁴⁷ oraz z budżetu Gminy.

(dowód: akta kontroli str. 55-64,837-884)

Analiza dokumentacji projektowej i przetargowej trzech zadań inwestycyjnych: 1) Przebudowa chodnika przy ul. Marii Konopnickiej w dzielnicy Leszczyny (etap I i II), 2) Adaptacja zdegradowanego budynku na mieszkania socjalne i chronione oraz utworzenie Centrum Usług Społecznych w Czerwionce-Leszczynach, 3) Remont Sali gimnastycznej i korekcyjnej w Szkole Podstawowej Nr 3 w Czerwionce-Leszczynach⁴⁸ wykazała, że przewidziano w nich zastosowanie rozwiązań skierowanych na potrzeby osób niepełnosprawnych, w tym m.in.: 1) likwidację przejść dla pieszych wyniesionych i wykonanie w ich miejsce przejść w poziomie jezdni z zastosowaniem podłoża z kostki brukowej integracyjnej, 2) przystosowanie pomieszczenia poprzez zapewnienie przestrzeni manewrowej (o wymiarach co najmniej 1,5 x 1,5 m) oraz zainstalowanie w pomieszczeniach sanitarno-higienicznych urządzeń sanitarnych o odpowiednich gabarytach i uchwytów ułatwiających korzystanie z nich (m.in. uchwyty uchylne, składane

⁴⁰ Zadania pn.: Zmiana sposobu użytkowania części korytarza na salę lekcyjną dla grupy integracyjnej – zad. I oraz Remont łazienki na parterze dla grupy integracyjnej – zad. II w Przedszkolu nr 1, Remont pomieszczenia WC dzieci – dostosowanie dla osób niepełnosprawnych w Przedszkolu nr 10, Remont sanitariatu – dostosowanie pomieszczeń dla osób niepełnosprawnych w Szkole Podstawowej nr 8.

⁴¹ Zadanie pn. Modernizacja nawierzchni drogi na terenie Szkoły Podstawowej w Bełku.

⁴² Zadanie pn. Remont chodnika i schodów prowadzących do Szkoły Podstawowej w Bełku.

⁴³ Zadanie pn. Wykonanie BIP dla ZDISK (w tym modułu dostosowania dla osób niepełnosprawnych WCAG 2.0.).

⁴⁴ Wymagania dla systemów teleinformatycznych w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych.

⁴⁵ Zadania pn. Budowa wielofunkcyjnego boiska sportowego dla Zespołu Szkół nr 1 w Czerwionce-Leszczynach oraz Budowa boiska funkcyjnego przy Szkole Podstawowej w Książenicach.

⁴⁶ Zadanie pn. Przebudowa chodnika przy ul. Marii Konopnickiej w dzielnicy Leszczyny (etap I i II).

⁴⁷ W prognozach tych uwzględniono: Budowę przedszkola w Bełku, Nadbudowę tarasu budynku Zespołu Szkół nr 1 w Leszczynach, Budowę wielofunkcyjnego boiska sportowego dla Zespołu Szkół nr 1 w Czerwionce-Leszczynach oraz przebudowę chodnika przy ul. Marii Konopnickiej w dzielnicy Leszczyny – etap pierwszy i etap drugi.

⁴⁸ Analizie poddano m.in.: dokumentację projektową, przedmiary robót, umowy z wykonawcami, specyfikacje istotnych warunków zamówienia.

naścienne krzeselko prysznicowe, baterie umywalkowe łokciowe); 3) zapewnienie minimalnej szerokości drzwi (90 cm), zastosowanie jednakowego poziomu posadzki bez progów (przy drzwiach wewnętrznych) lub niskich progów (przy drzwiach zewnętrznych).

(dowód: akta kontroli str. 367,417,342-344)

Oględziny czterech inwestycji zrealizowanych w latach 2016-2017⁴⁹ wykazały:

- 1) W budynku Przedszkola nr 10 im. Juliana Tuwima posadzki i ściany wykonano w kolorach kontrastujących, a schody oznaczono folią kontrastującą. Obiekt był wyposażony w schodolaz, wykorzystywany do transportu po schodach dzieci niepełnosprawnych. Poddane szczegółowym oględzinom dwa wyremontowane pomieszczenia sanitarne dla dzieci niepełnosprawnych (na parterze i pierwszym piętrze) oraz trzy sale do ćwiczeń sensorycznych (zaadoptowane w pomieszczeniach piwnicznych) były dostosowane do ich potrzeb. W pomieszczeniach sanitarnych zapewniono przestrzeń manewrową, urządzenia sanitarne i inne (np. wieszaki na ręczniki, podajniki na papier i mydło) usytuowano na wysokościach odpowiadających wymogom dla dzieci, we wszystkich pomieszczeniach zachowano minimalną szerokość drzwi (90 cm). Dodatkowo w jednej z łazienek (na I piętrze) zamontowano składany blat, ułatwiający utrzymanie higieny przy przebieraniu lub przewijaniu dziecka niepełnosprawnego. Sale przeznaczone do ćwiczeń sensorycznych, wyposażono m.in. w: stół rehabilitacyjny z elektryczną zmianą wysokości, kabiny integracji sensorycznej A i B, basen podświetlany zmiennymi kolorami, poduszki sensoryczne, deskę rotacyjną, deskę do balansowania i inne.

Stwierdzony w toku oględzin brak miejsca parkingowego dla pojazdów, którymi posługują się osoby niepełnosprawne, ograniczony dostęp do budynku poprzez drzwi wejściowe, z którego korzystają niepełnosprawni, nieprzystosowanie pomieszczenia higieniczno-sanitarnego na potrzeby dzieci niepełnosprawnych przy salach do ćwiczeń sensorycznych opisano w dalszej części wystąpienia, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”.

- 2) W budynku mieszkalnym wielorodzinnym przy ul. Szyb Zachodni 1, w poddanych oględzinom dwóch wyremontowanych mieszkaniach, przeznaczonych do zamieszkania przez osoby niepełnosprawne, zapewniono powierzchnię manewrową w każdym pomieszczeniu (pokój, kuchnia i łazienka), a we wszystkich drzwiach zachowano minimalną szerokość (90 cm). Strefa wejścia do budynku zlokalizowana była na poziomie terenu i nie posiadała progów. Powierzchnia dojazdowa była utwardzona, na parkingu wyznaczono miejsce postojowe dla osób niepełnosprawnych.

W trakcie oględzin zwrócono uwagę na nieutwardzone, wykonane z płyt ażurowych, dojście od miejsca parkingowego do wejścia głównego, które może być poważnym utrudnieniem dla osoby poruszającej się o kulach. Burmistrz wyjaśnił, że pełne utwardzenie na trasie przejścia z parkingu

⁴⁹ 1) Remont pomieszczeń WC dla dzieci na parterze i pierwszym piętrze – dostosowanie dla osób niepełnosprawnych oraz remont trzech pomieszczeń piwnicznych w Przedszkolu nr 10 im. Juliana Tuwima, 2) Przebudowa budynku mieszkalnego wielorodzinnego przy ul. Szyb Zachodni 1, 3) Rozbudowa, przebudowa oraz zmiany sposobu użytkowania hali widowiskowo-sportowej na Centrum Kulturalne i Edukacyjne w Czerwionce-Leszczynach 4) Remont i wyposażenie piętra krytej pływalni w Czerwionce-Leszczynach w Miejskim Ośrodku Sportu i Rekreacji.

do ciągu komunikacyjnego zostanie wykonane w sytuacji, gdy osoba niepełnosprawna będzie posiadała samochód.

Zwrócono też uwagę, że w łazienkach nie zainstalowano odpowiednio przystosowanych dla niepełnosprawnych urządzeń oraz ułatwiających korzystanie z nich uchwytów.

W swoich wyjaśnieniach Burmistrz podał, że w założeniu projektowym nie planowano utworzenia mieszkań dla osób niepełnosprawnych, a jedynie uwzględniano możliwość przystosowania dwóch mieszkań na potrzeby osób niepełnosprawnych. Obecnie lokale te nie są zamieszkiwane przez osoby niepełnosprawne. Burmistrz zapewnił, że w razie konieczności zasiedlenia ww. mieszkań przez takie osoby, łazienki zostaną dostosowane do ich potrzeb (technicznie przewidziano takie możliwości).

NIK nie podziela wyjaśnień Burmistrza, bowiem zgodnie z opisem technicznym zawartym w dokumentacji projektowej obiektu, dla osób niepełnosprawnych zaprojektowano dwa lokale mieszkalne: jeden lokal (o powierzchni 24,32m²) z przeznaczeniem dla osoby niepełnosprawnej⁵⁰ i drugi lokal o powierzchni 47,91m²) z możliwością wykorzystania przez osobę niepełnosprawną⁵¹.

- 3) W Centrum Kulturalno-Edukacyjnym przed głównym wejściem do budynku wydzielono siedem miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych, w tym trzy w bliskiej odległości od wejścia do budynku, strefa wejścia do budynku pozbawiona była barier architektonicznych, drzwi wejściowe wyposażono w uchwyty antypaniczne, we wszystkich drzwiach wewnętrznych zapewniono minimalną szerokość (nie mniejszą niż 90 cm). W obiekcie zapewniono komunikację pionową przy użyciu dwóch wind (osobowo-towarowej obsługującej poziom sceny i kondygnacji podziemnej, oraz windy osobowej obsługującej poziom parteru i pierwszego piętra) wyposażonych w przyciski przyzywania (kontrastowe, podświetlone, oznaczone w alfabecie Braille'a, a także podnośnika schodowego (obsługującego komunikację z parteru na scenę). Na widowni zapewniono cztery miejsca dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Dwa sanitariaty ogólnodostępne (na parterze i pierwszym piętrze) przystosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych (zachowano przestrzeń manewrową i wyposażono m.in. w poręczce oraz lustra uchylne). Jeden z sanitariatów wyposażono w natrysk z zamontowanym siedziskiem.

W toku oględzin stwierdzono, że zamontowane w punkcie informacyjnym oraz w bufecie lady nie były obniżone, co ograniczało osobie niepełnosprawnej, w szczególności poruszającej się na wózku, swobodę w komunikowaniu się z obsługą. Burmistrz wyjaśnił, że planowane jest wykonanie obniżenia wysokości blatu lady w punkcie informacyjnym do poziomu blatu wewnętrznego w celu umożliwienia osobie niepełnosprawnej na wózku łatwiejszej komunikacji z osobą obsługującą punkt informacyjno-kasowy. W bufecie istnieje możliwość obsługi osoby niepełnosprawnej na wózku ze składanego, bocznego blatu od strony otwartego wejścia w bezpośrednim sąsiedztwie stolików klientów, znajdującego się na wysokości około 70 cm.

⁵⁰ W projekcie budowlanym dla inwestycji pn. „P.B. Przebudowy Budynek Mieszkalnego Wielorodzinnego wraz ze zmianą konstrukcji dachu, budową trzech budynków gospodarczych oraz dwóch zbiorników bezodpływowych, 44-230 Czerwionka-Leszczyny, ul. Szyb Zachodni 1, działka nr 2020/439” z sierpnia 2015 r.

⁵¹ W projekcie zamiennym do projektu „P.B. Przebudowy Budynek Mieszkalnego Wielorodzinnego wraz ze zmianą konstrukcji dachu, budową trzech budynków gospodarczych oraz dwóch zbiorników bezodpływowych, 44-230 Czerwionka-Leszczyny, ul. Szyb Zachodni 1 w zakresie istotnych zmian” z marca 2016 r.

Stwierdzony w toku oględzin brak przystosowanego dla osób niepełnosprawnych pomieszczenia higieniczno-sanitarnego przy garderobach dla artystów opisano w dalszej części wystąpienia, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”.

- 4) w Miejskim Ośrodku Sportu i Rekreacji (kryta pływalnia) zapewniono komunikację pionową przy użyciu windy prowadzącej z poziomu wysokiego parteru⁵² na piętro, wyposażonej w przyciski przyzywania (kontrastowe, podświetlone, oznaczone w alfabecie Braille'a). Posadzki wykonano w kolorach kontrastujących, poręcze były zamontowane na całej długości schodów. Sanitariaty, mieszczące się na poddanym oględzinom wyremontowanym piętrze obiektu, na którym zlokalizowane było wejście do niecki basenowej oraz szatnie z zapleczem sanitarnym, były dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych (zachowano przestrzeń manewrową, wyposażono w poręcze, uchylne lustro). Na drodze od windy do szatni oraz w samej szatni zapewniono odpowiedniej szerokości ciągi komunikacyjne dla osób poruszających się na wózku inwalidzkim.

W trakcie oględzin zwrócono również uwagę na lokalizację miejsc parkingowych dla osób niepełnosprawnych w znacznej odległości od wejścia głównego do budynku, w sytuacji gdy istnieje możliwość ich usytuowania w bliższej odległości. Burmistrz wyjaśnił, że wyznaczenie dodatkowego miejsca parkingowego dla osób niepełnosprawnych w bliższej odległości od elewacji budynku jest zaplanowane do końca 2018 roku.

Stwierdzony w toku oględzin brak natrysku dla niepełnosprawnych, brak powierzchni manewrowej przed drzwiami wejściowymi do pomieszczeń siłowni, bufetu i administracji, brak poręczy przy pochylniach znajdujących się przed wejściem do budynku, brak spocznika na pochylni o długości 15 m, brak poręczy przy dwóch pochylniach znajdujących się w holu budynku głównego, nieprzedłużone poręcze przy schodach zewnętrznych do obiektu oraz brak urządzenia umożliwiającego przeniesienie osoby niepełnosprawnej bezpośrednio do basenu opisano w dalszej części wystąpienia, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”.

(dowód: akta kontroli str.241-244, 267-296, 315-324, 340-418, 490,494-495)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

W czterech obiektach poddanych oględzinom nie uwzględniono rozwiązań zapewniających osobom niepełnosprawnym i starszym dostęp do obiektów i usług świadczonych w przestrzeni publicznej na równi z osobami pełnosprawnymi:

- 1) w Przedszkolu nr 10 im. Juliana Tuwima:
 - nie zapewniono dogodnego dostępu osobom niepełnosprawnym do budynku poprzez drzwi wejściowe umieszczone w jego bocznej elewacji, w których wysokość progu wynosiła ok. 20 cm, co było niezgodne z § 62 ust.3 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie⁵³ (wysokość progu w drzwiach wejściowych do budynku

⁵² Do poziomu wysokiego parteru prowadziła pochylnia.

⁵³ Dz. U. z 2015 r., poz.1422, zwanego dalej „rozporządzeniem w sprawie warunków technicznych budynków”.

- i ogólnodostępnych pomieszczeń użytkowych oraz do mieszkań nie może przekraczać 0,02 m);
- nie przystosowano pomieszczenia higieniczno-sanitarnego przy salach do ćwiczeń sensorycznych do potrzeb dzieci niepełnosprawnych, tj. nie zapewniono przestrzeni manewrowej (o wymiarach co najmniej 1,5 m x 1,5 m), nie zainstalowano urządzeń sanitarnych o odpowiednich gabarytach oraz uchwytów ułatwiających korzystanie z nich, co było niezgodne z § 86 ust.1 rozporządzeniem w sprawie warunków technicznych budynków;
 - nie wyznaczono miejsc parkingowych dla samochodów, z których korzystają osoby niepełnosprawne, co naruszało wymogi art. § 18 ust.1 ww. rozporządzenia.

W złożonych wyjaśnieniach Burmistrz zapewnił, że miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych zostaną wyznaczone w sąsiedztwie obiektu wiosną 2018 roku. Odcinek istniejącego chodnika stanowiącego dojście do wejścia w elewacji bocznej zostanie przeprofilowany w celu likwidacji progu wejściowego w trakcie realizacji prac termomodernizacyjnych obiektu planowanych na lata 2018/2019 lub bezpośrednio po ich realizacji, a więc najpóźniej w 2019 r. W dalszej części wyjaśnień podał również, że całkowite przystosowanie toalety przy salkach do ćwiczeń sensorycznych do potrzeb osób niepełnosprawnych będzie mogło nastąpić przy okazji kolejnego remontu pomieszczeń tych salek.

2) w Centrum Kulturalno-Edukacyjnym

- nie przystosowano przynajmniej jednego pomieszczenia higieniczno-sanitarnego do potrzeb osoby niepełnosprawnej (w części, w której mieściły się garderoby dla artystów), co było niezgodne z § 86 ust. 1 rozporządzenia w sprawie warunków technicznych budynków.

Jak wyjaśnił Burmistrz planowane jest przystosowanie, w miarę możliwości technicznych toalety wewnątrz jednego z pomieszczeń garderoby na potrzeby osoby niepełnosprawnej poprzez ewentualne połączenie przedsiionka wyposażonego w umywalkę z pomieszczeniem kabiny ubikacji. Dodał, że prace te są zaplanowane na 2019 r. z uwagi na trwający do 2018 r. okres gwarancji udzielonej na obiekt oraz zachowanie trwałości projektu, którego realizacja była dofinansowana z funduszy zewnętrznych.

3) w Budynku Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji (kryta pływalnia):

- nie przystosowano przynajmniej jednego z natrysków do potrzeb osób niepełnosprawnych, tj. nie zainstalowano odpowiednio przystosowanych urządzeń (składanego siedziska) oraz uchwytów ułatwiających korzystanie z nich, co było niezgodne z § 86 ust. 1 pkt 3 i 4 rozporządzenia w sprawie warunków technicznych budynków;
- nie zapewniono powierzchni manewrowej przed drzwiami wejściowymi, znajdującymi się na krawędzi pochylni, prowadzącymi do pomieszczeń siłowni, bufetu i administracji, co było niezgodne z § 71, ust. 2 i 3 ww. rozporządzenia;
- nie zainstalowano poręczy: przy pochylniach zlokalizowanych przed strefą wejściową do budynku, a w przypadku pochylni o długości 15 m dodatkowo spocznika, co było niezgodne z § 70 i § 71 ust. 1 rozporządzenia w sprawie warunków technicznych budynków;
- nie zainstalowano poręczy przy dwóch pochylniach w holu głównym budynku prowadzących na wysoki parter (pierwsza do pomieszczeń siłowni,

bufetu i administracji, a druga do kasy), co naruszało wymogi § 298 ust. 4 rozporządzenia w sprawie warunków technicznych budynków;

- nie przedłużono poręczy przy schodach zewnętrznych do obiektu o 0,3 m (przed ich początkiem i za końcem), co naruszało wymogi § 298, ust. 5 przedmiotowego rozporządzenia;
- nie uwzględniono w dokumentacji projektowej⁵⁴ zakupu i montażu urządzenia umożliwiającego przeniesienie osoby niepełnosprawnej do niecki basenowej, pomimo że stosownie do obowiązku wynikającego z art. 5 ust. 1 pkt 4 Prawa budowlanego⁵⁵, przy projektowaniu i realizacji przedmiotowych robót (ich zakres nie ograniczał się wyłącznie do remontu) należało zapewnić niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich.

W złożonych wyjaśnieniach Burmistrz zadeklarował wyposażenie do końca 2018 r. jednego natrysku w części damskiej oraz jednego w części męskiej w stosowne uchwyty oraz siedzisko ułatwiające osobom niepełnosprawnym korzystanie z prysznica, wykonanie poręczy na podjeździe wzdłuż elewacji obiektu oraz przeprofilowanie jego niwelety tak, aby zapewnić w połowie jego długości spocznik, wykonanie dodatkowych pochwyty poziomych na istniejących poręczach wzdłuż schodów po obu ich stronach, wyposażenie obu pochylni wewnątrz obiektu na poziomie parteru w stosowne poręcze ułatwiające osobom niepełnosprawnym komunikację. Z kolei, z uwagi na brak możliwości technicznych wykonania spocznika na pochylni przed drzwiami prowadzącymi do bufetu, siłowni oraz części administracyjnej (brak miejsca, a w konsekwencji konieczność przebudowy wszystkich posadzek w obiekcie oraz występowanie dyskwalifikujących taką przebudowę różnic poziomów i progów i klinów bocznych podjazdów) rozważa się możliwość demontażu wspomnianych drzwi na końcu pochylni. W kwestii braku urządzenia umożliwiającego przeniesienie osoby niepełnosprawnej bezpośrednio do niecki basenowej Burmistrz wyjaśnił, że z uwagi na wysoki koszt takiego urządzenia (ok. 40-50 tysięcy złotych) jego zakup planowany będzie po 2018 r. Dodał przy tym, że zarówno Przedszkole nr 10 im. Juliana Tuwima, jak i budynek Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji są obiektami zbudowanymi w latach 80-tych ubiegłego wieku, zatem pełne przystosowanie ich do obecnie istniejących zaleceń w zakresie pełnej dostępności dla osób starszych i niepełnosprawnych jest kosztowne i narażone na wiele trudności, a czasem ze względów konstrukcyjnych bywa niemożliwe. W trakcie prowadzonych przez ostatnie lata częściowych modernizacji lub remontów starano się polepszać parametry tych obiektów w przedmiotowym zakresie i działania takie będą w dalszym ciągu prowadzone w miarę technicznych oraz finansowych możliwości Gminy.

(dowód: akta kontroli str.241-244,267-296,490,494-496)

Ocena cząstkowa

Gmina sukcesywnie podejmowała działania na rzecz stworzenia warunków aktywnego i samodzielnego funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w przestrzeni publicznej, mając na uwadze potrzeby wszystkich użytkowników, zarówno tych z niepełnosprawnościami ruchowymi jak i z ograniczoną percepcją (np. z niepełnosprawnością wzroku lub słuchu) oraz osób starszych. Stwierdzono jednak, że w czterech obiektach poddanych oględzinom nie zapewniono rozwiązań

⁵⁴ Opracowanie pn. „Dokumentacja Projektowa – Architektura”, http://www.czerwionka-leszczyny.pl/popzedni-bip/main/zamowienia_szczegoly,332,1.html.

⁵⁵ Dz. U. z 2017 r., poz. 1332, ze zm., zwane dalej „Prawem budowlanym”.

zapewniających osobom niepełnosprawnym i starszym dostęp do obiektów i usług świadczonych w przestrzeni publicznej na równi z osobami pełnosprawnymi.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁵⁶, wnosi o:

1. **Podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie barier architektonicznych i technicznych, w objętych kontrolą obiektach, utrudniających osobom starszym i niepełnosprawnym dostęp do przestrzeni publicznej, z uwzględnieniem specjalistycznego wsparcia z zakresu projektowania uniwersalnego lub z wykorzystaniem opinii przedstawicieli środowisk osób z niepełnosprawnościami.**
2. **Podjęcie działań zmierzających do uzupełnienia obowiązującej *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych* o brakujące, a wymagane przepisami ramy finansowe.**

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 13 lutego 2018 r.

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

**Kontroler
Bogusława Pala
Specjalista kontroli państwowej**

.....

⁵⁶ Dz. U. z 2017 r., poz. 524, zwana dalej „ustawą o NIK”